

Od navádnih napak pri mléku.

(Pogovor živinskiga zdravitelja (lékarja) z hišno gospodinjo. *)

Mina. Prav lepo se Jim moram zahvaliti, de so uni dan naši zórásti také hitro ventali. Še zmira mi cevke ne grejo iz glave, z kterimi so od mléka napéto víme na enkrat izpraznili in terdno sim sklenila, vpervič kader pojdem v mésto, štéri take cévke kupiti, de jih bodem pri taki prilóznosti pripravljene imela.

Zdravitel. Me veseli, de sim vam vstrégel in vas pripríchal, de mi še kaj več vémo, kakor vaši mojstri Skaze, in de vi nimate prav, če pervimu sleparju, ki pride, več zaúpate, kakor nam, kar se tolikokrat zgodi.

Mina. Kar sim vidila, de so pomagali, kjer naš Jernej več ni pomagati mogel, Jim rada vse verjamem.

Zdrav. Kér tedaj vidim, de ste pametna žena, in de se dá z vami kaj več govoriti, kakor z marsikterim, ki hlače nósi, vas hočem čez najbolj navádne napáke pri mléku koristno podučiti, kér je tó reč, ktera hišnim gospodinjam gré in se tolikokrat primeri, ktero pa maloktera prav pozná in prav opravlja.

Mina. Oh — tó bom hvaležno poslušala, kér mi je mléko naših krav že tolikokrat nadlégo delalo, in kér bi tudi iz Njih ust rada slíšala, kaj Oni od moči copernic čez mléko, ali od zacopranja kakiga hudobneža in od več družih reči pravijo.

Zdrav. Mati, mati! Kaj tudi vam take neúmne muhe po glavi blodijo? ne véste, de Bog nič tacih stvari ni vstvaril, in de copernic in copernikov ni? Kaj niste v nedeljski šoli gosp. Slomška brali, de „velike skrivnosti Božje moči On ni starim babam, ne rokomávzarjem, ne ciganam razodel.“ Verjemite mi, ako bi kdo v današnjih časih coprati znal, bi se svoje coperniške moči za kaj družiga poslužil — jez mislim, de bi si rajši denárjev copral; ne pa de bi mléko kazil. To je le prazna vraža. Slabo mléko večidél le iz očitnih vzrókov pride, ktere le premalo obrájtate; tukaj le vam jih po redi razložiti hočem, poslušajte me.

Mina. Zakaj pa krave véasi slabo mléko dájajo, in vzrók tega se ne dá najti? zakaj se namolzeno mléko tolikokrat izpridi in se ne dá nikakor v srovo maslo ali puter podélati, brez de bi se dal vzrók najti?

Zdrav. To vam čem vse razložiti in pokazati, de ni tréba copernic in copernij, če se mléko izpridi, kér so vzróki večkrat tam, kjer jih nihče ne íše, in kér ni tréba, de bi se ravno také očitno pokazali, kakor ljudje mislijo.

Mina. Prav željna sim Njih podúčenja in rada bi vedla, če me bodo v vsim tudi priprícali.

Zdrav. Kaj velja?

Mina. Naj pervič sklédico nar boljšiga ko-féta, kakoršniga v mestu gotóvo ne dobé.

Zdrav. Že velja. Poslušajte me tedaj: naj-pervo vam hočem poglavitne vzróke razložiti, kteri mléko spridijo.

Večidél tih napák pride od ondod, če krava oslabiljen želodec imá, kar se iz tega pozná, de ona le pomalim ali clo nič ne žre, de ne prežvekje, de ima žlezast gobec, nečeden jezik, de le poredkama bláto od nje gré, ali de bláto killo ali gnilo smerdi i. t. d.

Mina. Kakó pa tó mléku škodje?

Zdrav. Takó le: Iz užite kerme ali klaje se v želódcu in črevih sók naredí, iz tega sóka potem kri postane in iz kerví pa mléko. Če želodec dóbro ne kuha ali prebávlja, ni praviga sóka in dóbre kerví, in ravno zató ni tudi dóbriga mléka. Takó iz ene napáke druga, iz druge tretja i. t. d. izvira.

Mina. To gré rés po tem takim vse prav lepo skupej; in prihodnič bom na tó poséбно pazila.

Zdrav. Drugi poglavitni vzrok napák pri mléku je v kermi ali klaji. „Krava per gobcu molze.“ Koliko in kakofhna je klaja, táko je mléko; kar se prav lahko rasúmi, če se pomisli, de se iz klaje, ktero krava vžije, mesó, mast, koža, kosti, z eno besédo, vse, torej tudi mléko naredí. Očitno se to pri tem vidi, de imajo ne-ktere zeliša take reči v sebi, ki clo svoje farbe in svojiga duha in okusa v živinskih črevih ne zgubé; temuč se z vsimi temi lastnostmi v kri, mesó in mléko premené. Takó so, postavim, z prežiliko skušnjo naredili; če se živini med klajo dene, tudi kosti od nje rudečo farbo dobijo.

Mina. To so pač rés čudne reči, in se, kakor zdaj previdim, brez vse copernije zgodijo.

Zdrav. Trétji poglavitni vzrok napák pri mléku so razne kravje bolezni, ali zvonánje na viménu, ali pa notránje; poséбно vse vročinske bolezni (ognjice). Bolezen kri premení in kér se iz kerví mléko déla, se mora tudi mléko premeniti.

Mina. To mi je všeč, de mi znajo také natanjko vse dokazati.

Zdrav. Četerti poglavitni vzrok je posóda za mléko in kraj kamur se mólzna spravlja, kakor bote poznejši slíšali. Vaša nesnažnost je velikokrat tista huda copernica, ki vam mléko izpriduje!

Mina. Večkrat ni pa nič tega napèniga, in mléko se vunder izpridi. Kakošen vzrok je pa tačas? —

Zdrav. Zrak ali luft in vreme, poséбно po léti, je péti poglavitni vzrok, ki tudi dosti-krat nepoznan zraven pertisne, in do mléka veliko moč ima, kar je fleherni kravarici znano. Pa tega ne vedó vsi ljudje, de se zrak večkrat preverže in

*) Kér véim, de tudi naše hišne gospodinje te Novice berejo in molznja k ženskím opravilam slíši, sim ta pogovor z gospodinjo uvédel.
Dr. Bleiweis.

mléku škodje, brez de bi se vreme očitno premenilo, kar tudi vedenje nekterih žival, postavim bčél, vlastovk i. t. d. kaže, ki premenenje vremena dostikrat dolgo préd čutijo.

To so navádni vzroki, ki mleko spridijo. Kar je pa družih, jih bom per posameznih napákah mléka razložil. Té sim vam hotel pred vsimi pred oči postaviti, de bi posébnó na nje pazili; kér se morajo pred vsim drugim najpervo vzroki poznati, de se potém vé, kje de je pomoči tréba, kadaj de jo je tréba in zakaj večkrat pomagati ni mogoče.

Mina. Za to natanjko razlaganje se Jim moram prav lepó zahvaliti, in željim vediti, kogá me bodo še dalje učili.

Zdrav. Prédén bom pa od posameznih napák pri mléku govóril, moram še to le od mléka sploh pridjati, kar se nima nikoli iz nemar izpustiti: Prav mlade krave dajajo navadno bolj rédko mléko — mléko pa od prav starih je rado kislovato — najbolji sploh je mléko od tistih krav, ki so že trikrat teléta iméle, in potém v tréttjim mescu po oteletenju. Po zimi imajo krave večidél manj mleka, pa to je bolj mastno — po léti več, tode je bolj redko. Od zelenjave je mléko redkejshi, kakor od sená in druge tečne klaje i. t. d.

(Dalje sledi.)

Kaj nam bodo od velikiga sbora z. k. kmetijske drushbe, ki je bila 2 dan Velikitravna v Ljubljani, le povedali?

Takó oprashovati smo slišhali od vezh strani. Povedati vam jih hozhemo, ljubi bravzi! vse nar vashnishi pogódbé tega sbora, in upamo, de bodete vezh rezhi s večéjsem sprejéli, ki jih je z. k. kmetijska drushba ta dan fklenila in poterdila.

Okoli sedemdesét udov te drushbe is vsih krajev je bilo skupej sbranih in tudi Njih Ekszellenzija, z. k. poglavár ilirskiga vladarstva so nam posébnó zhaft fkasali in k temu sboru prifhli.

Gospod grof Wolfgang Lihtenberg, vódjá krajnfke kmetijske drushbe, so nar pervo lép nagovor na vse sbrane tovarfhe imenovane drushbe dershali, in jim vashnost veliko rezhi, kére ima sbrana drushba danes fkleniti, k ferzu vtifnili.

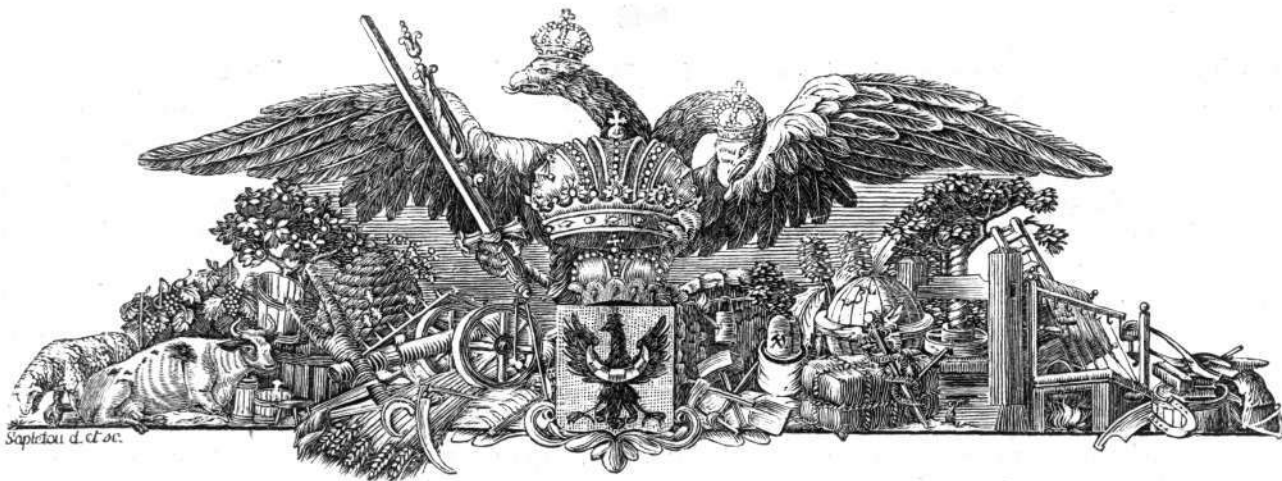
Tajnik kmetijske drushbe gosp. Dr. Bleiweis, je potem vse poglavitne opravila isborstva te drushbe v pretezhnemu letu na snanje dal. Tukaj je bilo med drugimi rezhimi povedano: od kmetijskih in rokodélfkih Noviz, kakó se smirej bolj rasfhirjajo, in de she 1062 deleshnikov po vsih flavijanfkih deshélah imajo. Rezheno je tudi bilo, de od vsih krajev smiraj vezh flovenfkih dopisov in softavkov pohiljajo, in nam ni tréba veliko vezh is druga jesika preftavljati. Vezh, ko tridesét pifateljev je, ki pishejo sa nafhe Novize. — Od „bukev sa kmeta, kako se ima per kupovanju, reji in opravljanju konj sploh obnafhali i. t. d.“ kére so pred nekim zhaftam na svetlo prifhle, je bilo povédano, de jih je nekih 300 do sedaj prodanih; drugi dél pa, ki bo od shivinfkih bolesen pofamesi uzhl, ne more popred na svetlo priti, prejden jih ne bo nar manj 600 bukev od perviga dela

prodanih. — Potém je bilo osnanjeno, s kakofhnim večéjsem so pridni ofkerbovávzi sadniga drévja in murb freberne fvetinje prejeli, ki jim jih je lanfko léto kmetijska drushba podelila, in posébnó večéjše je bilo flišhati, kar so nam zhaftljivi fajmoshter gosp. Arko is Šmlednika pifali, s kakofhno zhaftjo je smledenfki veliki shupan Jeraj njemu namenjeno fvetinjo is rok vifokorójene shlahatne gospé Švobodnize Lazarinove prejel. — Na dalje je bilo rasfhirenje zhefkkih kolovratov po Krajnfkim in Šhtajersfkim, in per ti priliki tudi osnanjeno, de je umetni strugár Šhimen Unglert v Ljubljani sa kmetijsko drushbo 25 tazih kolovratov naredil, kéteri se s nar boljšim na Zhefkim isdelanim kolovratam skufhati samorejo. Unglertovi kolovrati se v pifarnizi kmetijske drushbe s vfo pripravo po 4 goldinarje in 20 krajzerjev dobivajo. — Po tem je bil nar vifshi zefarfki fklep osnanjen, po kérim bodo v létu 1845, 1846 in 1847 premije sa goveda na Krajnfkim le sa posébnó lépe bibe podeléne; telize ne bodo po tem novim povelji premij dobile. Vfaka premija bo 50 goldinarjev; tode vfaki bik se mora she dvé léti spu-fhati, predén ga premija doletí. H konzu perviga léta dobí bikov lastnik polovizo rezhene premije — drugo polovizo pa konez drusiga léta. Osnanilo z. k. ilirskiga poglavarstva v Ljubljani bo natanjko vse, kar je od tega vediti tréba, kmalo na svetlo dalo. Z. k. kmetijska drushba je sa to premembo premij fama profila in misli, de bode k pridú govejske reje, ki je dobrih bikov na pleme pri naf prav potrebno, in premije she le potlej svoj namen dofeshejo, zhe so biki svojo dolshnost fterili; ne pa, kakor je poprej v navadi bilo, ko sta fe teliza ali pa bik bersh po dobljeni premii, — ali pa she poprej — mefarju prodala; namesti de bi fe bila sa pleme obdershala. — Dva gosp. Pirzova pifma is Amerike sta bila po tem predbrana, eniga od nju smo v sadnjim in danafhnim listu dragim bravzam isrozhili — drusiga bomo pa posneji.

Na tó je bilo povéjše z. k. poglavarstva brano, po kérim naj si udje kmetijske drushbe persadevajo, kmetovávze kolikor je mogozhe poduzhiti, de bi obzhinfke pafhe (gmajne) opufili in se preprizhali, kako korifno bi jim bilo, zhe bi fe te med njimi rasdeljile. Vfak bi po tém svoj del vsél in k svojemu pridú obdéloval.

Bil je tudi softavk nekiga zhefkiga kmetovávza osnanjen, po kérim se kashé, de dan danafhni krompir sato tako pogoštama gnije, ki ga, prejden ga sadé, preresujejo in kal, ki jo je zhes simo pognal, odtrebijo in istergajo. Ta kmetovavez misli, de krompir potem nar vezhi mozh sgubi, ne rafte takó, kakor bi imel, in je gnilobi podvershen. Naj tedaj vfak kmetovavz pási, de se ne bo krompirju kal prevezh tergala, is kére po novih skufhnjah, zhe se zelo gola kal pofadí, prav lép krompir israfte.

De je gnila šrela in rak v kopitah per konjih prav huda in dolga bolesen, nam ne bo memnihzhe odrekel. Soper to bolesen je sedaj pomozhek snajden, kéteri, zhe je le sa pomagati she, gotovo in obkratim pomaga. Vifoka z. k. dvorna vojna pifarniza na Dunaju je, kakor smo slišhali, gosp. Hofmannu shivinfkimu sdravitelju v vojnihkim kobiltvu v Ofijah na Korófhkim sa to sdravilo 2000 goldinarjev blagodárnosti podarila in povelje dala, povfod rasglafiti ga. Pred ko bo mogozhe, ga bomo tudi mi v nafhlih Novizah osnanili, in povédali, kako se ima rabiti, de bo prav. Zeli sbor

Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N° 21.

V frédo 22. Velikitravna.

1844.

Te novize pridejo v fako frédo na dvéh zhetertnih listih v Ljubljani na svetlo. Plazhujejo se v pisarnizi z. k. kmetijske drushbe v hihi 195 v Šalendrovi ulizi bliso Brega; sa Ljubljano in sa tife, ki jih ne dobivajo po pofhti, sa zelo leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejmljejo se pa pri natifkovavzu na Bregu Nr. 190. Po pofhti veljajo sa zelo leto 2 fl. 30 kr., — sa pol leta 1 fl. 15 kr. Po vfh z. k. pofhtah se snajo dobiti.

Sadovolni Krajuz.

Od stráše Hraváfke
Gor fónze mi pride,
V nógrade Láfhke
Po póldne saide;
'S Benéfhkiga morja
Jug zhélo poti,
Od Šhtájerza bórja
Per dél' me hladi.

Mi brasdío konjizhi
Sa hajdo, pshenizo,
Netrudni deklizhi
Pa belio tanzhizo;
Kaj maram, se kruha
Perflushi sadofi,
Ni file trebuha
Okoli mi nofi.

Imám oblazhílo
Domazhga padvána,
Sheniza pa krilo
Is pravga meslána;
Še svéti na lize
Ko pih moj skarlát,
Nje shapel, jeglize,
Nje modriz je slat.

Rad pléshem okrogle,
S' péto gláf dájam,
Premedem vfe vogle,
Še v zépa dva májam;
Noshiza pa Minze
Sa mano drobni,
Pobéra stopinze,
Še v króge verti.

Na shganzih tropine,
Pa kifliga séla,
Bob, káfha, vfe mine,
Ko pridem od dela;

Al bodi pogazha,
Klobafa, al fók,
Al kar se obrazha
Na rashnu okrog.

Sa vfako povéle,
'Mam shídano volo,
Sa branbo deshele,
Al hóditi v sholo:
Povfoti se maham
Ko zhverft korenák,
Pa delam, pa baham,
Pa pijem tabák.

V. Vodnik.

Od navádnihi napak pri mléku.

(Pogovor živinskiga zdravitelja (lékarja) z hišno gospodinjo.

Zdravitelj. Nar pervo vam hočem od tega kaj povedati, če krave premalo ali pa clo nič mléka ne dajo. Ta napáka izvira od veliko vzrokov; kdor hoče ta praviga spoznati, mora pregledati in preiskati, če ni bilo prepíčlo klaje, ali pa če ni bila preslába? — če ni imela krava oslabljen želodec? — ali morebiti bolno vime? — ali kakošne notranje bolezni? — če nima bolečine na kakim vunanjim životnim delu? če ni skozi pót, drisko, kervotók i. t. d. preveč moči zgubila? če ni morde zéliš žerla, kére imájo tudi posušene vlastno moč, manj mléka dati, kakor postavim: trubelika (Schirlingskraut), kervavi mleček (Schöllkraut), peteršilj, vsedóbro (Meisterwurz), i. t. d. — če morebiti dekla vime večkrat z merzlo vodo vmiva? — če ni krava že dolgo časa teleta iméla? — če ni bréja? če ni izver-

gla? če ne gre preveč na mesó ali na loj? če ne hira preveč? če se ji po teletu, ki so ga ji vzeli, preveč ne toži? — če ji kakošna bolečina mléka v vimenu ne zadržuje, postavim kaka bula v sescu, ali če se ji v vimenu mléko zagríze? — če si krava sama, ali če ji kaka zraven stoječa živina mléko posisava? če se ne mólze prav ali pa premalo? —

Glejte vzróke, koliko jih je! Na tanjko se morajo preiskati, de se ti pravi najdejo in de se živina napéno ne ozdravlja. — Pravijo tudi, de tiste krave, ki jih vpregajo, prav po malim mólzejo. Rés, tega mi ne gre vun in vun tajiti; tó de mislim: delo nemore mléku škodovati, ako se krave le ne presilijo; in skušnje novih časov učé, poséбно na Ogerskim, de so krave, ako so ravno orati mogle, pò navadi mléka dajale, če se jim je tudi le dovelj klaje dajalo. Saj se tudi pri naših ženah ravno kaj taciga vidi: imenitne gospé, ki malo déljajo, ali clo celi dan počivajo, ako ravno v obilnosti živé, imajo večji dél malo mléka za svoje dete; žena pa kakiga délavca ali kakiga kmeta ima dostikrat, ako ravno mora dan za dan veliko terpeti in slabo živeti, vunder toliko mléka, de večkrat razun svojiga deteta, tudi še drugo doji. —

Mina. Tudi pri nas neki kmetovávci krave vpregajo, tó de pravijo, de molznim kravam to ne slúži.

Zdrav. Če pa pomislite, de pri nas le bolj vbožni ljudje svoje kravice vpregajo, ktérih morebiti več déla, kakor kerme doletí, ne morete Ogerske skušnje zavreči nikakor. „Vse poskusite, kar je nar boljšiga obderžite“ — samo tó pazite, de čes méro ne mahnete.

Mina. Pač koristno bi bilo krave za dvojo rábo imeti. Nekaj konj bi manj treba bilo. — Sedaj Jih pa prosim podučiti me, kakó se napáke pri mléku, ki so jih poprej imenovali, odpravljajo?

Zdrav. Koliko je vzrokov, toliko je pomočkov! Nekaj vam jih je že znanih, brez de bi vam jih praviti tréba bilo, in lahko se jim da pomagati. Kar klajo vtíče, vam je stari pregóvor znan: „Krava pri gobcu molze.“ — Per nktérih že úm pové, de se mora le pravi čas perčakovati, de mléko samo pride, kákor per brejih kravah i. t. d. — Nektére napáke se pa ne dajo ozdraviti in najbolj se stori, če se krava mesarju prodá, postavim: prav stara živina in krave takiga plemena, ki bolj na meso ali loj, kakor na mléko gredó. — Če je pa krava bolna, ne obotavljajte se, ampak umniga zdravitelja poišite, ki bolezen pozná in jo pametno ozdraviti zna. — Če pa krava nanáglama ob mléko pride, brez de bi poséбно bolna bila, se je ta le lék večkrat prav dóbro izkazal: Vzemite kumne, janeža, štupe iz kolmežovih korenin (Kalmuswurz) od vsaciga 8 lotov; domače solí, in

žvepljeviga cvetja vsaciga 2 lota. Vse to se vkupej z malo vode zmeša in po dvakrat na dan za dvé veliki žlici kravi da.

Mina. Prav lepó se Jim zahvalim za to, kar so mi svetovali; kje pa se vse té zdravila dobíjo?

Zdrav. Vselej vam bom le take pomočke svetval in povédal, ki se lahko dobíjo. Kumna, sladki janež, domača sol, žvepljo se prav lahko povsod dobíjo; kolmež je tudi kmetam znan, in tudi v lékarni se po ceni dobí. — Sedaj vam moram še nekaj od molzenja povedati, ktéro večkrat dóbro kravo popači, če dékla molsti ne zna, kakor gré. Na tém, de se kravje vime vselej čisto izmolze, je silno veliko ležéče. Tóde ni takó lahko vse mléko iz vimena izmolsti, kakor bi si marsikdo misliti vtégnil. Kdor samo za sesce vleče, kakor se večidel po navadi godí, le tisto mléko izmolze, ki je v spodnjim delu vimena, to dóbro mléko pa, ki je kakor smetena v zgornim delu vimena, je bolj mastno in ne gré samo od sebe iz sescov. V Švajci takó le molzejo in vsim kmetovávcam izgled bití zaslužijo: Kravje vime pred molzenjem z mlačno vodo vmijejo; nekaj zavoljo snažnosti (ali slišite, ljubi moji kmetje, ki tolikokrat nesnažne in z blatam pokrite vimena pri svojih kravah terpite!) nekaj pa de se vimena vmeče. *) Ko je vime vmíto, molzica ali molznik (v Švajci in v Tirolah molzejo večidel možki) z obéma rokama vime mane, de se vodeno in mastno mléko zmeša, in potlej se še le krava molze. To tolikrat storijo, kolikrat je treba, de se vse mléko čisto izmolze. — Takó molstí vas teléta per sescu same uče, ki po svoji naturi večkrat z gobcam v vime sunjejo in ga pomanejo, de se mleko bolj zmeša. Morde se iz tih opómb prevdariti da, zakaj grajšinske krave večkrat pri bolji klaji manj mleka dajo, kakor pri kmetih, kjer imajo dostikrat slabji klajo. Pri unih namreč večkrat gospodinje manjka, ki bi na pravo molzenje pazila, pri kmetu pa skerbna gospodinja nič v nemar ne pusti.

(Dalje sledi.)

Kaj nam bodo od velikiga sbora z. k. kmetijfke drushbe, ki je bil 2 dan Velikítravna v Ljubljani, le povedali?

(Konez.)

Potem, ko je vse to kar smo sadnjizh povedali, sbranim tovaršham osnanjeno bilo, je gofop. Dr. Šhubert, z. k. uzhenik kmetijftva, fkušnje raslošil, ki jih je lanfko léto na Polanfkim dvoru naredil. Z. k. kmetijfka drushba ima namrež na spodnjih Polanah v Ljubljani vezl ko 5 oralov veliki dvor; sato, de fe ondi fadne drevefiza in murbe rede in rasne druge kmetijfke fkušnje napravljajo.

*) Vmívánje vimena z mlačno vodo bo kravam ene dni, preden teletijo, zlasti pa telicam pred prvim oteleténjem prav koristno. To stori, de bodo več mléka dale, in de ne bodo njih vimena tako šegeljive, in skoz to pervajene, rade teljčke sesáti pustiti.

sveta omersne, najde fhe vender per zhbeldaku kratek zhaf! — Dostikrat fim vidil stariga fivzha, ktéri je po palizi do zhbeldaka perlesel, flifhal fim ga pertoshiti se s folsnimi ozhmi, de mu v starih dnéh vse narobej na svetu gré: sèt po svoji glavi gospodari, otrozi nevbogajo i. t. d., famo zhbeldize ga fhe rasveselijo, de posabi na krishe in tesháve. Viditi jih, kako se h roju perpravljajo, in kako ob ajdni pahhi teshko obloshe-nim luknja ali shrélo premajhno hodi, — misliti, de vfaka njemu nofi, — vse to storí, de starimu zhloveku, ako ga tudi she tesha lét k semlji vlezhe, vunder fhe v vesélju oshiví.

Pazh refnizhen je latinski pregovor, ktéri se po nafhim také glafi:

Zhefar okó ne vidi,
Serze ne sheli.

Ni mu skerb, lovfke pé lajati flifhati, tifi-mu, ktéri ni streliz, pa naj vstrelí le eniga sajza, sagotovim ga, de mu nobeni godzi tako po mi-flih sagodli ne bojo, kakor zhe pfi, sajza sbu-divfhi, hrup sashenejo. Enaka je tudi s zhbela-mi. Ni mi bilo mar sa nje, od daljezh fim se zhbeldaku vganil, dokler jih nisim sam imel; ali komaj fim fi jih omislil, in she mi nobena senza ni tako dopadla, kakor per zhbeldaku.

Satorej, prijatel, zhe hozhefh imeti nedolsh-no veselje in kraj, kjér bofh posabljivfhi teshav tega shivljenje dobre volje ostal — omifli si zhbele! Sa néke goldinarje, ktére dostikrat en vezhér sapravifh, lahko dva roja kupifh; in kader zhes tebe pridejo dnévi, v ktérik bofh s Modrim sdihnít mogel: „Gospod, ne dopá-dejo mi!“ — takrat se bofh spolnil per zhbeldaku fedijozh mojih besed in rekel bofh: „Snaj-dil fim ga sa kratek zhaf in vesélje!“ —

Notar.

Od navádniñ napak pri mléku.

(Pogovor živinskiga zdravitelja (lékarja) z hišno gospodinjo.

(Na dalje.)

Zdravitelj. Druga napáka pri mléku, ki se večkrat primeri, je, če krava preveč vodéno mléko dáje, to je táko mléko, ki je prav rédko in višnjevkaste farbe, malo smetane dela in prav malo siroviga masla ali putra v sebi imá.

Mina. Zlasti po leti nam táko mléko večkrat nagája.

Zdrav. Tudi tega so razne reči krive. Táko mléko pride večidel od slabe ali spridene klaje, od gole slame, od močirne trave, i. t. d. torej se tó, kakor ste prav povédali, večkrat po leti pri zeleni ali frifni klaji ob dežévnim vremenu prav rádo zgodi. — Dostikrat je tega pa tudi oslabljen želódec kriv. — Stare krave, telice po pervim teletu, kakor tudi bolne krave pri in po vsaki hudi bolezni dajo po navadi bolj vodéno mléko, ali ga pa clo zgubé.

Tukaj se mora pred vsim nar pred zvediti, kaj je tega krivo, de se, če je mogoče, vzrok

odpravi, postavim spridena klaja. Slabotnim kravam naj se tečna piča dáje; stara in neozdravljiva živina naj se pa ob pravim času pobije ali zakóle. — Oslabljen želódec se z tém le ozdravi: Zmešajte štupe iz kolmeža, enciana (cviča) in solí od vsaciga 6 lotov in jo dvakrat ali trikrat na dan po dvé veliki žlici kravi z klajo vred dajte, ali pa se z polícam tople vode zmeša in živini v gobec vlije. Zraven tega se mora pa krava z dóbro in hladno pijačo preskerbeti in v suhim hlevu, kolikor je mogoče, imeti. Če je pa kaka bolezen tega kriva, se bo zopet mléko pobiljšalo, kakor hitro se bolezen odpravi.

Mina. Vidijo, to mi pri Njih nar bolj dopáde, de mi povsod lékarski prepis (recept) dajo, to je več vredno, kakor vse drugo.

Zdrav. Prepis pravih lékov ali zdravilov, ljuba moja, je rés poglavitna reč; tóde opomniti vas moram, zdravilam ne preveč záupati. Poisite pred vsim narprej vzroke bolezni, in perzadevajte si té nar pervič odkloniti in odpraviti. Potem še le zamorejo zdravila kaj pomagati. Če bi bil komu pezdér v okó padil, gotóvo najboljfi lék bi mu ne pomagal nič, dokler pezdér iz očesa ni. Ravno tako je tudi z vsako drugo bolézni; povsod se mora vzrok bolezni odpraviti; če pa to več mogoče ni, se mora saj skerbeti, de se vzrok zopet ne ponavlja. Grozno bo pa tisti goljfan, ki vseskozi le po čudnovitih štupah in družih skrivnih sdavilih poprašuje. Ne manjka se tudi taciñ ljudi nikjer, ki slepoto mnogih kmetovavcov k svojimu pridu obračajo, vsiga zlodja vkupéj zmešajo, in de bi svojo goljfijsko skrili, ga z ogljevím praham počernijo ali pa z ceglovo moko porudečijo; zraven tega se pomišljujejo in delajo, kakor de bi — Bog vé kaj — vedili, in preden se kdo previdi, je že opehárjen in goljfan. Kdor vam za bolno živino kako zdravilo ponudi, brez de bi bil bolezen spoznal in nje vzroke raziskoval, ne záupajte mu nič, on je le — slepár! To sim vam hotel memó gredé povédati. — Zdaj se bova pa kaj od druge napáke pri mléku pomenila, to je od grenkiga mléka.

Grenko mléko pride večidel od tod, če je krava kake grenke zeliša žerla, postavim: pelin, vratič (Reinfarren), grenko ali močirno dételó (Bitterklee), vsačno zéle ali štír (Bingelkraut), poljski mlečik (Gänsedestel), poljski ženof (Ackersenf) i. t. d.; po divjim česnu, lanjeni préši, plesni slami in nektérik družih zeliš pa mléko večkrat tudi smerdeti jame. Nar večkrat pa krave tačas grenko mléko dajo, kader imajo kako bolezen na jetrih, zlasti takrat, kader imajo zlatenco (Gelbsucht), od ktere mléko rumeno in od primešaniga žolča tudi grenko postane. Tukaj se pomága nar poprej, če se kravam dóbre in če je mogoče zelene klaje, in zdrave vode piti dáje; razun tega jim pa tudi nasledni lék pomága: Vzamite dva lota

štupe od encianovih korenin in osem lotov grenke soli. Ta zmes se da kravi na klaji, ali se ji pa z mlačno vodó zmešana v gobec vlije; to délo se ima pa več dni eden za drugim opravljati, de se živinčetu popred bolezen odpravi.

Mina. Naj mi povedó: ali se ne smejo zdravila živini tudi skozi nosnice vlivati, kar sim že tolikrat vidila?

Zdrav. Ravno prav, de me tega opomnite; to reč na tanjko razložiti, je našim kmetam silno potrešno. Le poslušajte me; bote slišali, kaj de je prav. — Živina ima nos, kakor tudi človek le zato, de skoz njega diha; z gobcam ji gre pa žreti, naj bo klajo ali pa zdravila. Zdravila morajo v želodec priti, od ondod pridejo v kri in tako dalje; tû sém pa pélje prava pot le skozi gobec. Skozi nosnice pa pélje pot v pljuča; človek in živina imata pa nosnice le za to, de skoz nje dihata. Skušnja vsakdanja nas učí, če se nam kadaj le kakšna kapljica vode ali druga drobtinica v dušnik (Luftrohre) zaletí, nas hud kašelj prime, in de se je že veliko ljudi in živine ravno zavoljo tega zadušilo. Neizrečena neumnost je tedaj živini lekarij skoz nosnice dajati! Pa ne samo neumno je to delo, ampak tudi silno nevarno; nobeden umen sdravitelj tedaj tega dan današen več ne špoga. Če bi pa kak slepar vaši živini zdravilo skozi nosnice vlti hotel, temu plačajte pri ti priči bokal vina, tode z to pogódbó, de ga bo skozi nosnice v se spravil. Jes stavim, kolikor hočete, de se ga ne bo lotil; ampak celiga bo pustil.

Mina. Zahvalim Jih za to podučenje, nihče ne bo več moji živini kaj skozi nosnice dajal!
(Dalje sledi.)

Kogá nam je sedaj nar bolj potreba?

Med učeni, ki se za oblaženje Slavjanov trudijo, glasoviti gosp. Dr. J. P. Jordan tako sloví, de za našo dolžnost deržimo, tudi v téh novicah od njega kaj govoriti, ker smo svesti, de bi marksiteri úkazeljní bravci krepke izdelke njegoviga časopisa radi brali in jih v svojo in v domovine dobro obernili, ako bi jim znani bili. Imenovan gosp. Dr. Jordan je vrednik nemškiga časopisa: „Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft“, ki po en zvezik vsak mesec v Lipsii na svitlo izhaja in sicer letas drugi tečaj. *) Velja 6 goldinarjev srebra na leto. —

*) De se bodo pa bravci od vedenja vrédnih izdelkov tega časopisa sami prepričali, jim tukaj obseg perviga letašnega zvezka oznanimo, kterimu je obraz glasovitiga g. Šafarika pridjan.

- I. Biographien. Lucian Mušicky und das Serbenthum.
- II. Sociale Zustände. 1) Was thut uns jetzt am meisten Noth? 2) Ungarische Reichstagsscene. 3) Das ungarische Strafgesetz. 4) Die ungarische Magnatentafel. 5) Percezal gegen die Regierung und die Kroaten. 6) Böhmischer Sprachunterricht in Wien. 7) Böhmisches Lieder in deutschen Theater. 8) Deutsches Theater in Kuttenberg. 9) Böhmisches Examen in Moskwa. 10) Unterrichtswesen in Russland. 11) Unterrichtswesen in Polen. 12) Das »Ausland«.
- III. Literaturgeschichte. 1) Das nationale und literarische Leben der Slowaken in Ungern. Von Miloslav

Od domorodniga duha g. Jordana in njegove skerbi za naprédik posebno prostiga slavjanskiga ljudstva naj se bravci sami prepričajo iz nasledniga okrajšaniga spisa, ki je pod nadslovom: „Koga nam je sedaj nar bolj potreba?“ v pervim zvezku letašnega tečaja zapopaden. Dr. Jordan tukaj te le sredstva za omikanje in osrečenje ljudstva serčno priporočuje:

„Permérne in namenu prilične bukve za ljudstvo so pred vsem drugim potrebne. Na omikanje ljudstva je veliko ležeče. Čímu so nam lepe pesmi? čímu prijetne pripovedi? i. t. d. ako je pa le samo nekoliko stó ljudi, ki jih brati zamorejo? Plemenitost pismenstva in zmožnost ljudstva ne leži v tem, de nekoliko stó ljudi pismenstvene izdelke umé in sad duhovniga omikanja uživá, ampak iz množice bravcov izvira.“

„Razcep med slavjanskimi pisavnimi jeziki je res tako širok, de bo celo stoletje in več minulo, prejden se bodo te razrečja (dialekti) eno drugimo spet dovoljno približale. Zato pa nad tem zjedinenjem obúpati ne smemo; ako bodo nar imenitniši spisatelji našiga rodú vsak nekoliko h tem pripomogli, bomo kmalo edinosti bližje dospéli.“

„Okó pa, v kterim naj se duhovna edinstvo slavjanskiga slovstva ali literature očita, je tako imenovano prosto ali ljudsko pismenstvo (Volksliteratur). Bukev tadaš za ljudstvo nar pred potrebujemo. Kaj pa naj bi té obsegovale? kakšne naj bi bile? Poglaviten namen bukev naj bo: podučenje in duhovno oblaženje, kteriga naše ljudstvo nar bolj potrebuje. Bukve tadaš, ki se mu v roke dajo, naj reči popisujejo, kterih znanje je poljodelcu koristno in potrebno; nar pred poljodelstvo in rokodelstvo in mnogotere popravljavanja v njih; sredstva kmetovsko premožnost povzdigniti; deželske postave, kolikor kmeta zadevajo; deželno bitje ali stanje, njegovo prejšnost in sedajnost; dogodovne, zemljopisne, narodopisne in deržavopisne izvestja i. t. d. Pri téh bukvah bi se pa ne smelo na to gledati, de bi té le poželenju do kratkočasnosti in razveselenja bravcov vftregle; zakaj v življenji naj pravna ojštrost prevladuje; gorečnost za národ, domovino in Cesarja naj slad do branja goji in spodboduje.“

(Konez sledi.)

Hurban. 2) Die periodischen Schriften in Russland im J. 1843. 3) Die russische literarische Zeitung. 4) Kopernik. 5) Die esthnische Sprache.

IV. Geschichte und Alterthümer. 1) Bausteine zur slawischen Mythologie. Aus lateinischen und griechischen Quellen von W. Bernhardt. 2) Das Todaustreiben bei den Kaschuben. 3) Ueber die Hallonen, als eine wahrscheinlich Keltische Colonie, den Ursprung des hallischen Salzwertes und dessen technische Sprache, ein Versuch von Ch. Keferstein, Halle 1843. 4) Bernstein in Südrussland. 5) Labyrinth in Lappland.

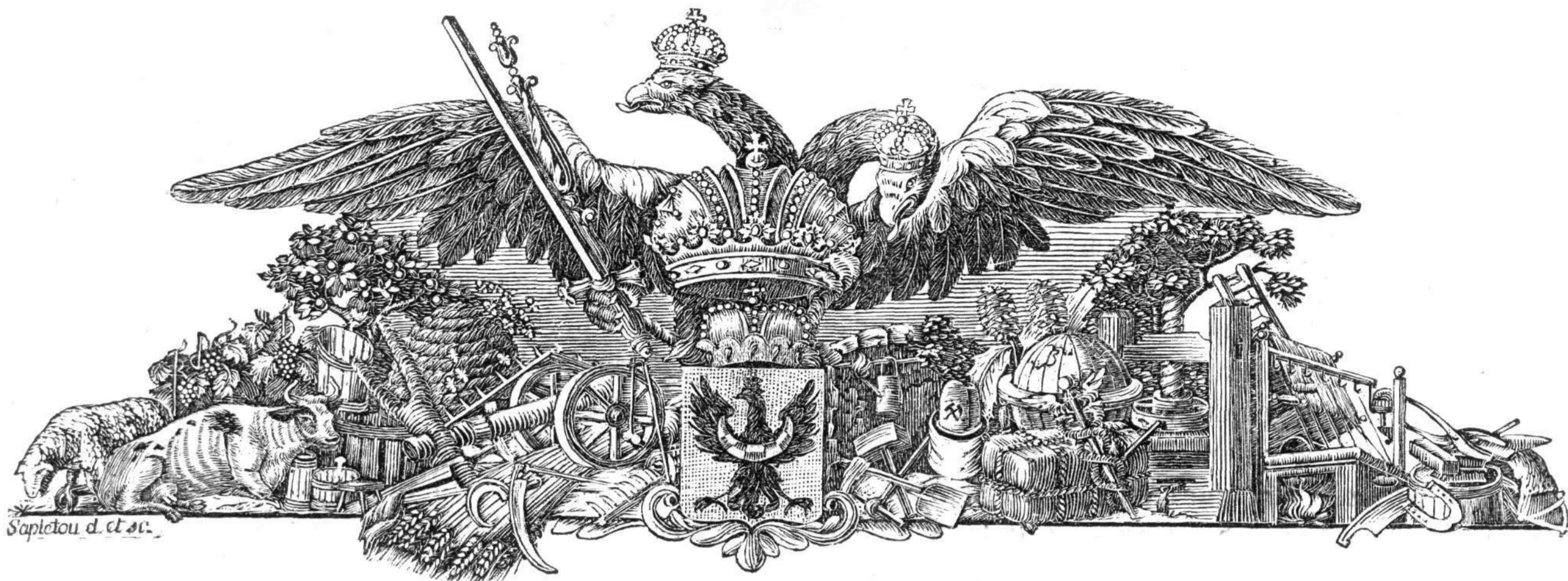
V. Geographie, Ethnographie und Statistik. 1) Kaschubische Orts- und Volksnamen. 2) Statistik der russischen Lehranstalten. 3) Moskwa's Einwohnerzahl. 4) Finnlands Einwohnerzahl.

VI. Sprachforschung. 1) Ueberreste des Slawischen in der altenburgischen Mundart. 2) Altenburgische Volksagen. 3) Verderbniss der polnischen Sprache.

VII. Schöne Wissenschaften und Künste.

VIII. Bibliographie. Kmetijske in rokodelske Novize. Časopis česk. Mus.

IX. Miscellen.

Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N° 31.

V frédo 31. Maliférpana.

1844.

Te novize pridejo vsako frédo na dvéh zhetertnih listih v Ljubljani na svetlo. Plazhujejo se v pisarnizi z. k. kmetijske drushbe v hišni 195 v Šalendrovih ulazah bliso Brega; sa Ljubljano in sa tiste, ki jih ne dobivajo po pošti, sa zelo leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejmljejo se pa pri natikovavzu na Bregu Nr. 190. Po pošti veljajo sa zelo leto 2 fl. 30 kr., — sa pol leta 1 fl. 15 kr. Po vsih z. k. poštah se snajo dobiti.

Keršt per Šavizi.

(Na dalje.)

Blagor *Zhertomir*! o blagor tēbi!
Ker vnēta je od tvōjiga pogléda,
Prevsēta dékliza je sāma sēbi,
Kak glēda v tlā, kak trēse se besēda!
Ko sārja, ki pōt sjūtraj déla Fēbi,
Spremīnja se sdaj njē podōba blēda,
In v tvōji rōki, rōka njē ostāne
Sadērshana ji od mozhi nesnāne.

Naj péviz drūg vam frézho popisūje,
Ki zelo léto je zvedla obēma:
Kak *Zhertomir* osrédik obiskūje,
Kak ōzha omladi med njima dvēma,
Ki ní, ko mēni mu vesēlje ptuje,
Ki frézha ga ljubēsen v pērsih vnēma,
Pijānost njīno, ki tak hitro mine,
Pregnāna od lozhītve bolezhīne.

She *Zhertomir* je trēba se lozhīti,
Ne sliših kak glāfno trobēnta pōje!
Perpōdil s sābo je *Valjhūn* serditi
Poshīgat bōshje vēshe divje rōje;
Povfōd vsdigūjejo se vére szhiti,
Ki si prejēl od mātere jo svōje,
Te vére, ki ji dékliza ta flūshi,
Ki sdaj te s njō ljubēsen zhīsta drūshi.

Kak tēshka, brītka ura je flovēsa!
Stojē po lizah jima kāplje vrōzhe,
Objēta ita, ko ki bi blā 's telēsa
En'gā, spuštiti shnābel shnābla nōzhe,
Ši 's lēv'ga ōzha, défniga ozhēsa
Jok brīshe, ki ga skriti ní mogōzhe,
Ko vidi v tāko shalost nji vtoplēne,
In de tolāshbe sánje ní nobēne.

Bi spōmnil njima smāge vézhno slāvo,
Ak bi, de jo dofēzhi mōzh je, fōdil;

Al preveliko trūmo je zhes Dravo
Po Kōkri dōli v Kranj *Valjhūn* perpōdil.
Še mōshu sdī, de grē le v smert kervāvo,
Bres de bi véro, brāte ofvobōdil.
List pride, kak vafī in vēshe bōshje
Goré; — zhať, *Zhertomir*! je vset' orōshje.

In shēl je bōj bōjvat bres ūpa smāge,
In skāsal se je korenīne práve,
Kjer sūzhe mēzh, na zhēli smertne frāge
Leshē sovrāshnikov trupla kervāve
Mertvih, al isdihjōzhih dúshe drāge;
Vunder ne mēzh, ne mōzh gradú terdnjāve
Bogōv ne mōre rēshīt' slāvnih stārshov,
In ne pred smērtjo ohranīt' továrshov.

Premāgan per Bohinjkim sam jesēri
Stojī naflōnjen na fvoj mēzh kervāvi,
S ozhmi valōv globōki brēsīn mēri,
Štrāshnē mu mīšli rōjijo po glāvi,
Shiylēnje mīšli vsēt' si v slēpi véri;
Al nekaj mu predērsno rōko vstāvi, —
Bla *Bogomila*, je podōba tvōja,
Ki vzhēraj ga speljāla je is bōja.

Enkrāt vidit' sheli podōbo mīlo,
Posdrāvit' prējshnjiga vesēlja mésto.
Al frézho je prestāla zhāfov silo,
Al njēno mu serzé she bīje svēsto,
Al morebīt' pod hlādno spī gomīlo,
Al premagavez mu je vsēl nevēsto,
Al shīva, al mērtva je, svēdit' mōre,
Lozhīti pred se is svetā ne mōre.
(Dalje sledí.)

Od navadnih napak pri mléku.

(Pogovor živinskiga zdravitelja z hišno gospodinjo.)

(Na dalje.)

Zdravitelj. Danes bova nájin pogovor zo-
pet naprej pelāla, ki sva ga uni dan jenjala.

Mina. Rés težko sim že čakala, de bi mi svetovali, kaj mi je storiti, če se smetena ne da vmésti.

Zdravitelj: Ne bom je govoril kar besedice več od copernije, ako ravno vém, de jo vražni ljudje pri ti napaki prav pogostama dolžé. Mislim, de bo gosp. Ferlanova pinja, ki se zmiraj bolj po dežéli razširja, sčasama vsim coperniskim vražam slovó dala. Kar pa ljudje večkrat pri mléku copernijo mislijo, to pride večidel, kar sami dobro veste, od napéniga vremena; od pregorke ali pa od premerzle smetene; ód nečednih posód ali sopárnih mlečnih shramb; tudi ima nek- téra krava že tó lastnost, de tako mleko daje, ki se le ne rado vméde.

Mina. Tó je pač vzrokov dovelj smetene spriditi.

Zdrav. Razni vzroki potrebujejo raznih sredstev. Če je smetana premerzla, se ji pomaga, če se v toplo hišo prinese, ali če se pinja v škaftople vode poštavi, ali pa z toplo vódo izmije, ali če se nekaj smetene pogreje in med merzlo zmeša. — Če je pa smetena pretopla bila, naj se v kakšnimu bolj hladnimu kraju mede, ali naj se pinja v merzlo vodo postavi, ali z merzlo vodó izmije. Tudi se da večkrat z tem pomagati, če se nekoliko mlačniga mléka, ki ravno iz pod krave pride, k smeteni v pinjo prilije. Jez mi flim, de je Ferlanova pinja ravno savoljo tega takó dobra, kér se vertilo v eni méri v nji obrača, tér v smeteni enako toploto naredí, na ktéri je pri medenju tolikanj ležeče.

Mina. Pri nas si v takih okoljšinah po stari navadi z kruham, soljo, žganjem, golunam ali z kakim krajcerjem pomagamo, ki ga v pinjo veržemo.

Zdrav. Vse drugo znate brez škode poskušati, le z krajcerji ni varno, zakaj krajcerji so iz kotlovine narejeni, na ktéri se zelenica (Grünspan) nabere, ki je prav zlo strupéna. Prav nedolžno sredstvo, srovo maslo (puter) vmesti, so tudi čebulne kože, ki se pri medenju smetani primešajo. — Dobro srovo maslo napraviti ni tako težka reč, pa vunder se le malokje prav dobro in prijetno dobí, večidel je žaltovo, mehko, kašnato i. t. d.

Mina. Ta razsodik čez naše srovo maslo se mi pač prehud zdi; jez mislim, de se ga vunder dovelj dobriga dobí.

Zdrav. Pojte z menoj na terg v Ljubljano, pokušala ga bova pri mlékarcah okoli vodnaka (štirne), in prepričali se boste, de sim resnico govoril. Kaj je tedaj tega krivo, de se po dežéli več slabiga, kakor dobriga sroviga masla najde? Ali morebiti smetena, ki je večidel prestára? Ali hrami, kjer se mléko hrani? Ali latvice? Ali medénje? Jez mi flim, de dostikrat vse te reči srovo maslo spridijo. De se dobro srovo maslo dobí, je prvič treba smeteno posneti, predenj se

mléko pod njo popolnoma skisa. Mi flim, de naše kmetice na tó takó ne pazijo, kakor gré. — Hram za mléko nima ne pre merzel ne pretopel, pa tudi ne pretaman in soparen biti, temuč zračen in čeden. — Latvice za mléko imajo pred vsim drugim popolnoma snažne biti, to je za dobro srovo maslo prva pogodba; tudi pregloboke nimajo biti, ampak plitve in prostorne, ravno zató jih tudi plošaste delajo. Cinkaste latvice (Zinkschüsseln) so naj boljši, v njih se smetana nar hitreji naredí, in se jo tudi nar več dobí.

Mina. Od takih latvic še nikoli nisim slišala, kakošne so pač té? —

Zdrav. Pri grajšinah in velikih kmetijah so že davnaj znane, in ako so ravno dražji od družih, so vunder zavoljo tega prav koristne, kér tretji del več sroviga masla dajo, kakor druge. Kositarnim (cinastim) skledam so nekoliko podobne.

Mina. Ktere pa Oni za temi nar bolj obrajtajo?

Zrav. Per majhnih kmetijah so lončene nar bolji, če so takó napravljene, kakor sim vam ravno popred povédal. Nar slabéji so pa lesene zató, ki se ne dajo čisto čediti, mleku neprijeten okus dajo, ter storé, de se rádo zagrizze.

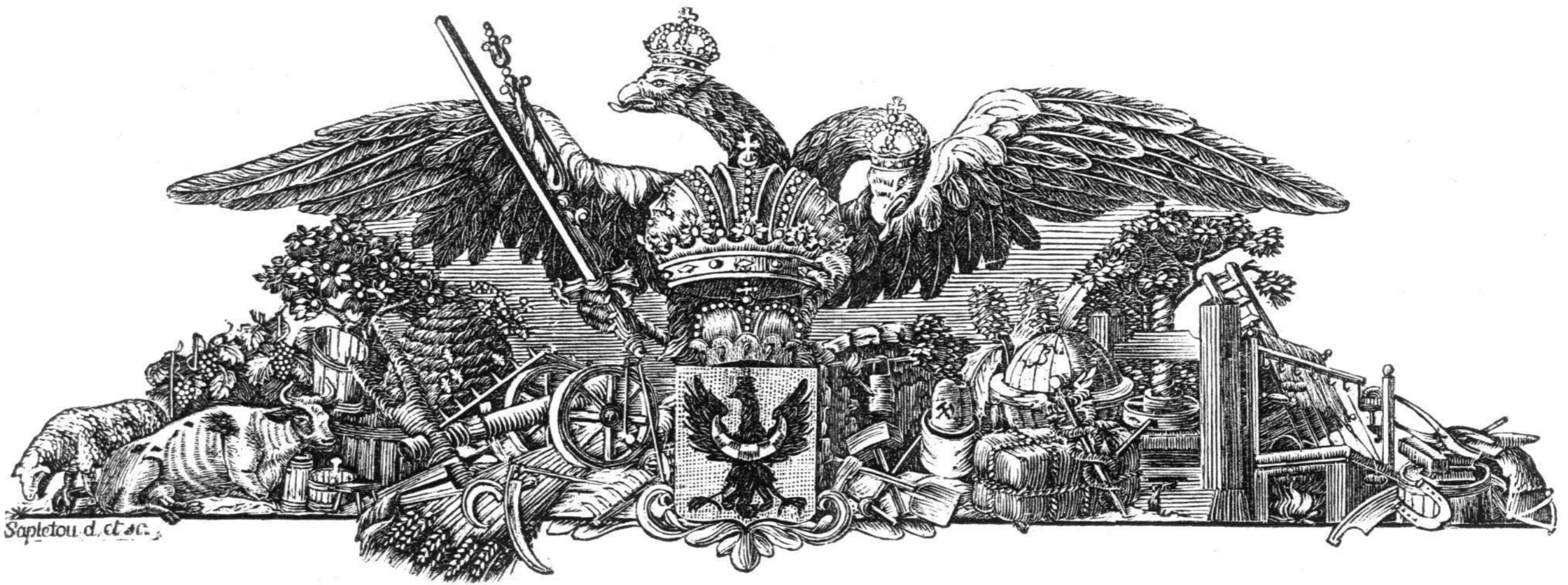
Mina. Kaj pa mislijo, de je storiti, dobro srovo maslo tudi dolgo časa dobro ohraniti?

Zdrav. Nar bolj je, de ga koj, ko ga is pinje vzamete, prav dobro v merzli vodi zmijete in na tanjko očedite, de ne bo kaplice mléka v njemu več; potém ga pa dobro pognedite, z malo solí zmešajte in v večih kosovih (štrucah) postavim od 10. do 15. funtov, v hladne in zračne hrame spravite. — Nar bolj se pa srovo maslo tako le nasolí; vzamite dva dela lepe solí, en del cukra, en del pa solitarja, vse to se prav dobro skupaj v štupo zmeša, in po dva lota na en funt sroviga masla pridene; potém se srovo maslo zopet prav dobro pognede in v štruce podéla. Prav zlo hvalijo neke kmetice to ravnanje.

Mina. Pervič, ko bom srovo maslo narejala, bom tó poskusila, če se mi pa po Njih besédah vedlo ne bo, kakošna bo pa ta? —

Zdrav. Kar sim vam svetoval, tega sim se večkrat sam pripričal. Kdor pa kaj noviga poskusi, mora na tanjko vse takó storiti, kakor mu je bilo naročeno; posebno pa prvih skušinj ne pripustite nikoli poslami, ktéri večkrat nalaš nagajajo in so že marsiktéro dobro znajdbo zatérli, če ni po njih glavi bila. — Če pa srovo maslo ni preveč žaltovo, se večkrat takó le popravi in zopet dobro naredí: Iztopíte ga še enkrat, potém ga pa po verhu posnejte, in opečeno kruhovo skorjo va-nj denite, v nekkih petih minutah ne bo maslo več žaltovo, zató, ki kruhova skorja žaltost na sé potégne.

(Dalje sledí.)

Kmetijske in rokodelske novize.

Na svetlobo dane od z. k. kmetijske drushbe.

N: 32.

V frédo 7. Velkiferpana.

1844.

Te novize pridejo vsako frédo na dvéh zhetertnih listih v Ljubljani na svetlo. Plazhujejo se v pisarnizi z. k. kmetijske drushbe v hišni 195 v Šalendrovih ulazah bliso Brega; sa Ljubljano in sa tife, ki jih ne dobivajo po pošti, sa zelo leto s 2 fl., — sa pol leta s 1 fl.; prejmljejo se pa pri natiskovavzu na Bregu Nr. 190. Po pošti veljajo sa zelo leto 2 fl. 30 kr., — sa pol leta 1 fl. 15 kr. Po vsih z. k. poštah se snajo dobiti.

Kerst per Šavizi.

(Na dalje.)

Snan ribizh perveslá od úne stráni,
Opómni ga, kak sam sebé posábi,
Kakó povsód ga íshejo kristjáni,
Kak s vjétimi *Valjhún* serditi rábi,
Prijasno dálj mu tam ostáti bráni,
Štopiti k sèbi ga v zholnizh povábi,
De ga perpélje v várnishí savétje;
Vdá *Zhertomír* se v tó, kar ribizh svétje.

In bérsh vefláta v konez tá jeséra,
Kjer bítra vanjga perbobní Šavíza.
Ker frézhen véter nji roké podpéra,
Zholnizh letí, ko v sráki úrna ptíza.
Še ribizh po sovráshnikih oséra,
Zholn vštávi, kjer je gósta fénz temníza. —
Ker se mu sdí, de lákota ga grúdi,
Junáku, kar je v tórbizi, ponúdi.

Shelí dat' *Zhertomír* mu povrazhílo,
Al v vojški blí so dnárji vsí rasdání,
De Štaroslav, se spómni, s *Bogomílo*
Mu v skrivnim kráji tóvor sláta hráni,
Nji poískati da mu narozhílo,
In dá mu pírstan samo njíma snáni,
De bó per njíma storil mu refnízo; —
Pernésti sláta rézhe zhetertnízo.

Po *Bogomíli* mu prashát' ukáshe,
Al gléda svétlo fónze, je she shíva,
Al so obvárvale jo mókre fíráshe,
Al pred sovráshniki drugej se skríva,
In kod nar várnishí se pót pokáshe,
Tje, kjer sdaj drága déklíza prebíva?
Per slapi zhákál jútro bo Šavíze,
Veféle ali sháloftne novíze.

Slap drúgo jútro mu germí v ufhéfa,
Junák premíshlja, kák bolj spódaj léna,
Vodà rasgrája, kák bregóve stréfa,
In kak pred njó se góre síblje sténa,

Kak skále podkopúje in drevéfa,
Kak do nebéf letí nje jése péna! —
Tak se sashéne, se posnéje vtvávi
Mladénizh, *Zhertomír* per sèbi právi.

Sbudí ga 's mífel tih mosh govoríza,
Ki blíshajo se s blágam obloshéni,
Šposná koj ribizha pošhténe líza;
Nesnan mosh pride po stesí seléni,
Talár, in *shtóla*, *snáminja* poklíza,
Povésta mu, de *slúshi* *Nazaréni*.
Po mézh bi blá defníza se stegníla,
V tí prizhí se perkáshe *Bogomíla*.

„O, fem na sérze móje, *Bogomíla!*
Škerbí je kónez, shálofti, nefrézhe,
Še tréfe od vefélja vfáka shíla,
Kar glédam spét v oblízhje tí zvetézhe,
Naj bríje sdaj okróg vihárjov fíla,
Naj se nebó s obláki preoblézhe,
Ni méni mar, kar se godí na svéti,
Ak sméjo frézhne te roké objéti.“

(Dalje sledí.)

Od navadnih napak pri mléku.

(Pogovor živinskiga zdravitelja z hišno gospodinjo.)

(Na dalje.)

Zdravítelj. Po léti se mléko nar večkrat za-
gríze. Včasi se še to celo v kravjim vimenu zgodí,
in takrat se prav težkó v podobi sirahke zmolzúje.

Mina. Ta napáka nam prav velikokrat nagája,
pa samí ne vemo zakaj?

Zdrav. Tega so tudi razne rečí krive. Po léti,
poséбно pred in ob hudim vremenu se zrak vse-
skozi spreminja, kar tudi mleku škodje. Prehuda
polétna vročina tudi kravam večkrat také škodje,
de jim mléko že v vimenu popáči. Razum imenova-

nih vzrokov je večkrat kislá klája tega kriva; pa tudi od oslabiljeniga želodca, in bolniga vimena prav pogostama ta napaka izhaja. Dostikrat so tega tudi nečédne posóde krive. Včasí so pa clo krave taciga plemena, de se jim mléko večkrat v vimenu zagriže in zasiri, kar se posebno starim kravam večkrat zgodí. — Na vse tó dobro pazite, bodete vidili, de boste kmalo pravi vzrok najdlí, zakaj se vam mleko zagrizuje, in po tém boste tudi to lahko ventali. — Slabo vreme človek odverniti ne more. — Če je vročina, kislá klája in nesnažna posóda tega kriva, de se vam mléko popáči, mislim, de veste, kaj je storiti. De se pa kravi oslabiljen želódec ozdravi, dajte ji grenjkíh lekóv, iz kolmeža in enciana (cvičá,) kar sim vam že uni dan (v 22. listu) svetóval; bo kmalo bolji. Razun tega si tudi prizadevajte kislóbo iz želodca, pred ko se da, spraviti; dóbro bo, če ji daste neke dni po 4 ali 6 žlic pepéla med klájo, ali 2 žlici apna med vodó piti. Če se pa mleko v vimenu zagriže, izmolzite ga varno in prav polahkoma po 4 krat na dan, in zmíte vime večkrat z mjilenco (žajfenco), zvečer se pa cizeji z nekim mazilam, ki se iz černiga mjila (černe žajfe) in malo mastí napravi, pomážejo.

Mina. Prav lepó Jih zahvalim tudi za ta svét, vé m, de ga bom prav dostikrat špogala in prav zvesto spolnovala.

Zdrav. Prav! Sedaj pojva na naprej, de do rudečiga ali kervaviga mléka prideva, to je: do tiste napáke, kjer je vse mleko bolj ali manj rudečkasto, ali pa ima le posamezne rudeče lise i. t. d. Nikjer pa, ljuba moja, ni bolj potrebno po vzrokih slediti, kakor ravno pri ti napaki, zakaj kdor vzrokov pri ti bolezní ne vé razločiti, ne bo nikoli praviga zdravila zadél.

Mina. Kaj je res toliko vzrokov pri ti bolezní?

Zdrav. Ja, prav mnogoverstni so. Včasí je živina take zeliša žerla, od ktéríh mléko rudeče postane; večkrat pa prisadne bolezní vimena mleko kervavo naredé.

Mina. Kakó se bo pa vse to razločiti in spoznati dalo? Ta reč se mi precej zvita zdi, in bojim se, de je ne bomo razločili, kakor gré.

Zdrav. Jez pa mislim, de boste tudi to reč kmalo zapopádli; ni takó težka, kakor se vam zdi. Le dobro me poslušajte, kar vam bom od tega povedal.

(Dalje sledí.)

KMETIJSKA ŠOLA.

(Na dalje.)

Od shitrniga fushila.

Shito se mora dobro pofuhiti, preden se v fkenjenj spravi. Sjutrej nashetiga shita ne poveshi bersh v snope, pušti ga toliko zhafa v povéflíh, de ga

folnze ofufhí. Zhe sjutrejna rofa ali megla shito napije, morafh povéfla, kadar jih folnze po eni strani ofufhí, na drugo stran oberniti, potlej fhe le jih v snope povéshi. Šnopje, ki je travnato, dalje potrebuje fushila, kakor fhopje zhifto flamnato. Šhkodo terpi fhopje v deshévnim vremenu, sakaj v mokrim povésano fhopje fhe v kosélsu fpléfnije in sernje fperhne. Pléfnjevo shito je pa shivini in zhloveku fhkodljivo. Zhe ti desh povésano fhopje na njivi smozhi, fofáví ga na kopize, de se ofufhí, kakor ga tudi po krajíh fofavljajo, kjer kosélszov nimajo.

Nar bolji fufhivne narédbe fo kosélszi*); bolje fo vé sani, kakor ftegnjeni, kér pod vé sane kosélsze lahko sapéljefh vezh vosov fhopja, détele in drusiga perdelanja, ki se fufhiti mora, in ga v deshju podelujefh, kadar na polju drusiga delati ne morefh; tudi denefh fhe kaj kmetíjke robe pod fírého; pod ftegnjenim kosélszam pa ne tako.

Od mlatve.

Po fíari fhégi se le s zepzam mlati. Po enih krajíh imajo mnogotere naredbe, na vodi in na fuhim, s kterimi shito mlatijo, pa nobéna prav pridno ne flushi. V sedajnih zhafih ravnajo vse forte mafhine (Dreschmaschinen), ktére fame mlatijo. Imenovane mafhine she fém ter tje pri grajshinah vidimo, in upati gré, de bo zhlovefhki úm fzhafama sedajno teshko delo mlatve fploh polajfhal.

Sima bi bila fízer pravi zhaf sa mlatvo, kér pa pri kmetíjah vezhidel profitora ni, de bi se moglo shito na fuhim, in bres fhkode hraniti, je prav, de mlatiti sazhnete, kakor hitro je shito fuhó, in de vam savoljo tega drugo potrebno delo ne saftáne; tudi se shito v sernji loshej in bolj f-hrani, kakor v fhopju.

Sa mlatvo morajo biti mozni in sdravi ljudje, flabi ali bolni nizh ne opravijo, posebno takrat, kadar ni fhopje dobro fuhó. Mlatizhi se najemljejo sa plazhilo ali pa sa shito. Po nektéríh krajíh imajo mlatizhi deféti mernik, po enih enajftiga, po drugih

*) Neki uzhenik kmetíjstva v Ljubljani je pred vezh letmi terdíl de — kakor drugej — tudi na Krajnfskim kosolzov ni tréba, in je rekel, de fo is naslednih vsrokov zlo fhkodljivi: 1) potrebuje fufhenje v kosolzih veliko dela; 2) se veliko sernja pogubí, kadar se shito noter in vún jemlje; 3) imajo ptizhi v kosolzih nar vezhi pojedno; 4) shito pri deshevniemu vremenu slo kalí; 5) bi se proftor, kjer kosolz ftoji, dal sa kaj boljfhiga porabiti; 6) se sa kosolze veliko lefá pokvarí, ktérge she krog in krog slo pomanjkuje; 7) nimajo jih, ne na Korófhkim, ne na Šhtajarfskim, ne v Eštrajhu, pa tudi ne na Krajnfskim kosolzov povfod, sakaj ni jih viditi v Ribnfski komísi, pa tudi v Postojnfski kresíi ne. —

Ako se ravno imenovanému uzheníku vsíga, kar je od nepotrebnosti kosolzov govoril, ne more odrezhi, mu je vunder veliko udov nafhe kmetíjke drushbe ozhitno dokasalo, de fo kosolzi v vezh krajíh nafhe deshéle slo potrebni, sató kér morajo shito urno is njiv spraviti, de jih sa drugo fétév pripravijo, vezhidel pa drusiga proftorniga poslópja nimajo, fhopje fufhiti. Pa ne famo sa fushilo fhopja, ampak tudi drugih pridelkov fo kosolzi slo koríftni, kakor fozhívja, profnize, ajde in ajdovze, detele, otave, krompirjovza i. t. d. posebno pa v vlashnih in meglenih krajíh.

„Al èna skèrb me je morila védno,
De tí med njími sí, ki Bóg jih zhèrti.
Vezhkrát fim v fánjah víd'la glávo zhédno
Bledó leshati na mertváfhkim pèrti;
Šim trepetála sá te úro flédno,
De bi nabél ne sgréfhil v britki smèrti.
Mosh bóshji mi bolnó ferzé osdrávi,
Ker, de samóre vse molítev, právi.“

„Kolk'krát od tód klezhála fim v samóti,
Kolk'krát fim klizala pomózh Marije:
„Savrèzhi v jési ga, moj Bóg! ne hòti,
Ker v smóti sháli te, ne 's hudobije,
Ne dáj v oblást sovráshni ga togóti,
Pred njó naj mílost tvója ga sakrije!“
In zhúdnó te je tísto nózh ohránil,
Ko ní nobèu továrfh se smèrti vbránil.“

„Is spánja svóy'ga, Zhertómír! se sbúdi,
Šlovó daj svóji fíráfhni, dolgi smóti,
Po pótah se nozhí temne ne trúdi,
Ne fíavi v brán dalj bóshji se dobróti,
In njéne mílosti dní ne samúdi,
De fklénete se enkrat nájni póti,
Ljubésen bres lozhítve de sasóri
Po smerti náma tám v nebéfhkim dvóri.“

(Dalje sledí.)

Od navadnih napak pri mléku.

(Pogovor živinskiga zdravitelja z hišno gospodinjo.)

(Na dalje.)

Zdravitelj. Če je živina na paši med drugimi zeliši tudi take žerla, od katerih mleko rudečkasto postane, brez de bi bil pa prisad k vimenu pritisnil, ta napaka večidel kmalo preide, de le živinče druge klaje dobi. — Če je pa v vimenu prisad ali kaka druga bolezen, bo bolečina ta vzrok kmalo razodela, in vidilo se bo, de je krava bolna. Kmetje ti bolezní vovčič ali sájovic pravijo, mi jo pa prisad na vimenu imenujemo. Zdraviljstvo v ti bolezní v tem le obstoji: Pred vsim je treba mléko fhtirkrat na dan, tóde prav po lahkama in skerbno izmolsti, de z kervjo vrcd v vimenu ne zastane in družih bolezen ne napravi. Zavoljo tega so pri ti bolezní košene cevke, ktere sim vam že enkrat priporočil, nar bolj pripravne in koristne, zató kër se skoz nje mléko samo od sebe cedí, brez de bi treba bilo, bolno kravo molsti.

Mina. Kakó se pa te cevke v vime vtaknejo?

Zdrav. To ni težko; pomažite jih popred z oljem ali pa z kapljico mleka, ter jih polahkama med perstmi sukaje v luknice cizejev vtaknite. Če je le mleka kaj v vimenu, bo z curkama vun teklo.

Mina. Vajenimu gre vse dobro od rok; kakó se bo pa nam vedlo, ki jih še nikoli nismo v rokah imeli?

Zdrav. Z umam se zamore vse storiti; če bi to ravnanje za vas pretežko bilo, bi vam ga tudi ne bil svetoval.

Mina. Pri prvi priliki bom po Njih besédah te cevke poskusila.

Zdrav. Mléko iz bolniga vimena izpraviti ni pa še zadosti; drugo in poglavitno delo je: prisad pregnati. To se pa z naslédnimi rečmi nar bolj

storiti da, to je: z parno kopvo (Dunstbäder) in z mazilam vimena.

Mina. Kakó se pa vse to naredí?

Zdrav. Parna kopva se také le napravi: Vzimate ajbiša ali pa laneniga semena ali pa ječmena, ter ga pustite v pripravnemu loncu pol ure vreti; potem postavite lonec pod kravje vime také, de soparica kake pol ure va-nj puhti. Ta napeto vime sčasama omeči in prisad odžene. Razun tega je tudi prav dobro, če se v to žlezasto vódo kaka mehka cunjá pomoči in z njo prav po lahkama prisadno vime nekaj časa zmiva. To storivši obrišite mokro vime z drugo suho cunjó, in potém ga pomažite z dobrim laškim oljem, maslam ali pa z kako drugo mastjo, ki pa ne sme žarkova biti. Vse to pa ni, ljuba moja, zadosti le enkrat storiti, temuč nar manj tri — ali fhterikrat na dan; če se to ravnanje večkrat ponavlja, bolji bo! Le tega se deržite, kar sim vam sedaj priporočil; te so nar bolj zdravila, prisad (vovčič ali sájovic) na vimenu pregnati. Če je pa prisad en malo odjenjal, vime pa še zmirej terdó in napéto ostalo, se je to le mazilo nar bolj skazalo, ki se naredí iz sladke smetane in iz štupe strelniga praha (pulvra), z katerim se napeto vime zjutrej in zvečer pomaže. — Če je pa krava v vime vdarjena ali sunjena bila, je prav koristno, če se ji kmalo po tém vime okoli vdarka z merzlo vodó zmiva, kateri se polovico jejiha primeša. — Pri prav hudi oteklini celiga vimena, je dobro, če se napeto vime z kakim mehkim in čednim pertam (pripasam) podpira, kateri je na vsih šterih vógljih na križ bolniga živinceta privezan.

Mina. Prav hvaležna sim Jim za ta podúk, kër nam med vsimi bolezní vovčič nar večkrat nagaja.

Zdrav. Ravno také morate takrat ravnati, kadar prisad na vimenu in kervavo mleko od strupenih zeliš, postavim: od zlatice, mlečka, podleska i. t. d. pride. Razun tega je pa pri ti bolezní tudi potrébno, živinčetu pijačo z kako pestjo soliterja okisati in žlezastih zdravilj, postavim: ajbšove vóde ali pa dobriga laneniga olja, po dvakrat na dan v gobec vljiti. Včasi je treba, tudi živinčetu pušati, kar pa le umeten zdravitelj zamore razsoditi, brez kateriga v takih okoljšinah ne morete biti.

(Konez sledí.)

Kaj je bolji, pozháfi ali náglo obogateti?

Blagor starfhem, kateri imajo lepo premoshenje! Njim se ni bači, de bi ne samogli svojih mlajšhev ofkerbeti in jih pomanjkanja obvarovati; blagor pa tudi mlajšhim, kateri imajo bogate starfhe! Ša-nje je lahko naprej priditi in si pomagati. Zhe so starfhi dober sazhetek storili, ni sa njih mlajšhe nizeh teshkiga, delo starfhov dobro konzhati. —

Te misli so fkorej ljudje vñih stanov in povfod; med tém nar vsakdanja fkufhnja uzhi, de mnogotéri, ki niso po svojih starfhih zlo nizeh dobili, in

Odhlá je máti kómej spónam jezhe,
She dávno jo pokriva grób seléni.
Ofrézhit hózhe me ljubésen fladka,
Al, oh kak je fladkóft blá njéna krátka!"

„V deshéli koj trobente glaf sapóje,
Od Bogomíle dráge mène lózhi,
Junáhko bíli fmo s Valjhúnám bóje,
Veféle smáge dán nam ne napózhi,
Pomóril mész je vse továrthe móje,
Beg je moj up, gojsd je moj dom prizhjózhi.
Nespamétna bi réf bla s máno svésa,
Ki me preganja védno frézhe jésa.“ —
(Konez fledí.)

Od navadnih napak pri mléku.

(Pogovor živinskiga zdravitelja z hišno gospodinjo.)

(Konec.)

Zdravitelj. Jez mislim, de ste že večkrat vidili na mléku po verhu smetene manj ali več posameznih višnjevih lis, ktere se večkrat razširijo in dostikrat celo smeteno pokrijejo, včasih se pa clo v mleku potegnejo, takó de večkrat sploh višnjenje postane.

Mina. Ja, taka napaka se mi je že dostikrat primerila, pri kateri se tudi mleko prav rado skisa, le nerado vmesti da, žlezasto in žarkó postane.

Zdrav. Morebiti, de ste že tudi slišali, de višnjevo mleko le od tega pride, če krave take zeliša žrejo, ktere mleku višnjevo (indigasto) farbo dajo.

Mina. Ja, od grahorice, nektérij detél, muljave ali truskovca, in preslice.

Zdrav. Če ravno od imenovanih zeliš ta napaka večkrat izvira, je vunder družih vzrokov več, ki višnjevo mléko napravijo, in zlo se boste čudili, če vam povém, de višnjeve lise ali proge na mléku nič družiga niso, kakor neizrečeno velika množica višnjevih živih živalic, ktere se v mleku zaredé, in od ktérij ni nobeden človek popred kaj vedil, dokler nam jih ni prajsovski živinski zdravitelj gosp. Fuchs v Berlinu očitno pokazal. Tem živalicam je on imé „Vibrio cyanogenus“ dal.

Mina. Ni mogoče, de bi bile višnjeve lise kaj družiga, kakor le višnjeva farba; hvala Bogu, saj imam tudi jez dobre oči!

Zdrav. Res je, ljuba moja, de tudi imenovani zdravitelj teh živalic ni samo z golimi očmi vidil, ampak z nekim vmetno napravljenim gledávníkam, ktéri vsako kapljico mléka po tavžentkrat večí pokaže. Taki gledávníki so iz vmetno izbrušenih šip izdelani, ki nam vsako reč večji, in daljne reči pa bližej kažejo. Ravno z takim oradjem je gosp. Fuchs višnjeve živalice v mléku iznajdel; takó majhne so, de jih okoli štirideset tavžent na enim lečnim zernu prostor imá; vsaka tih živalic ima po 2 ali 3 ali še več okroglih udikov; neprenehama sém ter tje mergolijo, in imajo takó terdno življenje, de zopet oživijo, če so ravno več tednov zamernene ali vsušene ležale.

Mina. Oh čudo, prečudo! kaj mi pač Oni vse-

ga povedó? Komu se pač ne bo gnusilo, vprihodnič mleko piti?

Zdrav. Še bolj se boste po tem takim čudili, če vam povém, de jih je tudi v nar čistejši vodi, ki jo vsaki dan pijemo, veliko tavžent enakih živalic, samo z tem razločkam, de niso višnjeve, ampak bele. Če bi kdo vedno na to mislil, bi se mu pač malokdaj poljubilo, kaj jesti ali piti!

Mina. Zdaj še le vém, de je res, kar pravijo, de tudi nar večji gospod čes leto 10 funtov gnusnih reči vžije.

Zdrav. Od višnjeviga mléka vam moram na dalje še to le povédati, de, če se višnjeve lise na mléku posnamejo, se z tem tudi imenovane živalice odpravijo; če se pa od tega višnjeviga mleka kaj k drugimu pridene, bo tudi to kmalo višnjevo postalo, kadar se živalice v njemu bolj zaredé. Po tem takim zamore ena latvica mleka od druge to napako naleziti, če morebiti kaka muha le kapljico takiga mleka iz ene latvice v drugo zanése.

Mina. Kér nam je tedaj lastnost višnjeviga mléka sedaj takó na tanjko znana, se bo mende tudi v ti reči lahko pomagálo?

Zdrav. Kratko nikár! Vémo sicer, kaj de so te višnjeve lise, tóde kakó in od kod de pridejo, tega še nobeden ne vé.

Mina. Po tem takim nam s to znajdbo clo nič pomagano ni, če ne vémo, kaj nam je zoper to napako storiti?

Zdrav. Naravne skrivnosti se ne dajo, ko bi mignil, razodeti. Le pomislite, kakó dolgo se ni vedilo, de so višnjeve lise na mléku žive živalice! Zdaj smo še le to skrivnost zvedili, in upamo, de bodo prihodni časi tudi tó razjasnili, česar še sedaj ne vémo. Toliko dobička imamo vunder že sedaj od te znajdbe, de vémo, de višnjevo mléko ne pride samo od poprej imenovane klaje, ampak de se dajo tudi te živalice iz ene latvice v drugo po posodah, cedilih i. t. d. zanesti; de se mora pri taci okóljšinah pred vsim nar bolj na čednost posód in cedil paziti, ktere se z vročim lugam nar bolj očediti dajo. Gosp. Fuchs razun tega tudi neki lek zoper to napako svetuje, ki se v lekarnici (apoteki) pod imenam „Chlorwasser“ dobí, in ktériga leka se vsaki dan po 2 lota z enim poličam encjanove ali kólmužove vode zmešaniga, živinčeta v gobec vlije. Imenovani lek se pa v lekarnici le po zdraviteljskim zapisu dobiti zamore.

Mina. Na móč me veselí, de sim to novico zvedila; kakó se bo moja sosedna čudila, kader ji bom to povédala?

Zdrav. Kar sim vam od višnjeviga mléka povédal, to tudi od rumeniga velja; ravno take živalice so tudi tega krive, samo, de so pri rumenimu mléku, rumene (Vibrio xanthogenus). Dostikrat pride rumeno mléko pa tudi od žolca, ki se

po kravi razlije, in kterimu se lahko pomaga, če se živincetu kakih 6 ali 8 lotov v vodi raztopljene grenjke soli (Bittersalz) večkrat v gobec vlije. Če rumeno mleko od kakošne klaje pride, kmalo preide, če se klaja premini. — Vse to sim vam hotel, ljuba moja, k vašimu pridu povedati. Mislím, de vam ne bo od škode, če se boste le tega deržali, kar sim vam svetoval.

Mina. Prav lepó se Jim zahvalim za njih trud in podúčenje. Marsikaj koristniga sim od Njih zvedila, in z velikim veseljem Jim bom vselej, kadar me bodo obiskali, nar boljšiga kofeta pripravila — brez vsih višnjevih ali rumenih živalic.

Zdrav. Mož beseda! Z Bogam. —

Dr. Bleiweis.

Novih navad ne sanizhovati.

Skorej nikoli nifo bili ljudje tako sbrifani in umetalni, kakor v sdajnih zhaših. Vfak si persadeva, kar je narvezh mogozhe, vezh si perdobit. Vfaka ped semlje se raskoplje in obdela, vse se sdaj v prid obrazha, kar fo ljudje pred majhnimi leti v nemar puhali. Vfako leto se kaj noviga snajde, ali per orodji ali per opravlilih, de bi ljudje s vezhim dobizhkam in smanjšhi tesho svoje dela opravliali. Grosno vifoko se je povsdignila v nashih zhaših zhlovefhka rasumnoft; zhlovefhki briht snajde zhudne rezhi, nad kterimi se vfak savseti mora. Kar se je pred majhnimi leti vfazimu nemogozhe sdelo, je sdaj she vfm kaj navadniga. Kdo bi bil pred nekterimi leti miflil, de se bomo bres vprege po shlesnih zeshah vosili, in takó hitro, ko ptiza is eniga mefta v drusiga preleteli? Vse to flori fopar, kteriga zhlovefhka umetalnoft k takim zhudesham perfili. Šopar tudi teshke barke bres vefla in bres rjuh zhes fhiroko morje v daljne in daljne kraje prepe-lava. Pred 352 leti ni nobeden vedil sa Ameriko, fhe dosdevalo se ni ljudem, de bi vtegnilo un kraj nesnaniga morjá toliko fuhe semlje biti, sdaj se jih veliko v Ameriko sa kratik zhaš prepelava.

To mora vfaziga preprizhati, de fo nove snajdbe dobre in korifne, naj bo per kmetifhtvi ali per drugih opravlilih. Le pametno si moramo vse nove snajdbe v prid obrazhati, in jih ne prezej savrezhi in zhes nje sabavljati, zhe nam per prvi pokufhnji po nashih sheljah se delo ne fnide.

She sdaj je dosti takih kmetvavzov, kteri od novih snajdeb nizh flifhati nozhejo. Vfm novim naredbam se posmehujejo in pravijo: „Vezh ko se noviga snajde, hujfhi je na svetú“. Marsikteri fvojoglavin kmetvavez ne opufti stare navade per svojih opravlilih, zhe je fhe takó nerodna, in zhe tudi ozhitno vidi, de si bi s novimi snajdbami veliko vezh perdobil, ampak vedno pravi: „Le per starim oftanimo, staro je fhe vselej nar boljshi. Kakor fo ravnali nashí starshi, nashí dedi in nashih dedov dedi, takó ravnajmo tudi mi. Oni fo prav ravnali, in nikoli nifo stradali, lahko fo shiveli in grofhe imeli! Sakaj bi moglo neki sdaj vse drugazhi biti? Vse novo snajdene rezhi nifo sa nizh. Bolj umetalno ko ljudje ravnajo, manj imajo. Štaro je nar bolji, štaro vino in štara petiza sta fhe nar bolji“.

Ref je to, de štaro vino in štara petiza oba sta dobra. Tode štaro vino, zhe le veliko let leshi, fzha-fama vfo mozh sgubi; ne da se pred piti, s novim se mora saliti. Tudi štara petiza, zhe veliko let gre is rok v roke, se fzhafama takó odergne, de sgubi

fvojo zeno in vrednoft. Ravno takó vfako delo po starih navadah opravljeno sgubi fvojo zeno, zhe se po novih snajdbah boljshi, lepshi, s manjšhi tesho in s vezhim dobizhkam opraviti samore.

Ni ref, de bi nashí spredniki bili smirej per starim oftali, in se vfm novim snajdbam fvojoglavno soporštavili, ampak vse nove snajdila, jih sa dobre in korifne sposnavshi, fo s vefeljem sprejeli in se jih poflushili. Ko bi bili nashí spredniki se vfm novim rezhem in vselej vftavljali, bi mi fhe sdaj ne drevesa (pluga), ne brane ne imeli, in tudi drusiga vfazimu kmetvavzu potrebniga orodja ne, ker vse to, kar štaro imenujemo, je bilo kdaj novo. Adam in Eva gotovo nifta per svojim kmetvanji taziga orodja imela, kakorfhniga sdaj mi imamo. Le fzha-fama fo se ljudje sbrihtali, smirej kaj noviga naredili, kaj umniga snafhli, de fo s manjšhimi teshavami semljo obdelovati samogli. Eden od drusiga fo se uzhili, eden drusiga pofnemali, in takó fo do naf prifhle vse te orodja, ktére mi sdaj štare imenujemo. Takó se fhe sdaj godí; vse te nove naredbe, nad kterimi se vfi zhudimo in pravimo, kakó je mogozhe takih rezhi snajti, bodo zhes veliko let štare, navadne, nobenimu se ne bodo zhudne sdele.

Zhlovefhka umetalnoft se vedno isdeluje,

Vifoko um se v nashih dnevih povsdiguje.

„Nashí spredniki fo po starim semljo obdelovali, in nifo nikoli kruha stradali“. Prijatel, kdor to pravish, ne sameri, zhe ti na ravnoft rezhem: de lashefh. Veliko manj je bilo nekđaj ljudi, ko sdaj, in sgodbe štare nam povedó, kolikrat je bila tudi na Kranjskim strafhna lakota in hud stradesh, kakorfhniga ni sdaj, de si je vse polno ljudi. Ravno v hudih nadlogah fo nashí spredniki nove snajdila s vefeljem sprejeli, ker fo v njih pomozh nashli.

Pred 246 leti je bil is Amerike v nafhe deshele saneshén sad, kteriga krompir (na Dolenskim kampir), podsemlice imenujemo. Krajnzi fo ta dar boshji od sazhetka sanizhovali, nifo sa-nj marali, in ga nifo hotli faditi. Marsikteri fvojoglavin prevsetnesh je rekel: Rajshi poginem, kakor de bi to puhobo jedel! Nekaj zhasa po tem je bila huda letna, torej velika lakota, in ravno tifti prevsetneshi, kteri krompirja nifo faditi hotli in tudi druge odgovarjali ga faditi, bi ga bili potem radi jedli ako bi ga bili imeli. Od hifhe do hifhe fo ga profiti hodili.

Bedafto je tedaj vse nove snajdbe bres raslozhka sametovati. Moder zhlovek vfako novo rezh dobro prevdari, pokufi in se preprizha. Zhe vidi, de je nova snajdba dobra in korifna, jo obdershi in drugim perporozhi; zhe se mu dobra ne sdi, jo v nemar pufti.

Vifhnjagorški.

Urno, kaj je noviga?

(Veseli čas se nam približuje,) kteriga smo ze pred enim mescam oznanili: presvitli Cesar namreč nas bodo obiskali! 26. tega mesca bodo od Dunaja odrinili in skozi Gradec, Marburg, Celje 1. dan Kimovca v Ljubljano prišli, kjér bodo do 4. imenovaniga mesca ostali. Po tem se bodo čez Postojno v Terst podali, kjér bodo od 5. do 11. Kimovca ostali. Potlej bodo Istrijo obiskali in 16. Kimovca zopet od Tersta odrinili in se čez Gorico, Blak, Solcberg in Linc na Dunaj vernili. Bog Jim ohrani terdno zdravje na celi poti: z serénim veseljem pričakujejo vsi prebivavci imenovanih dežel svojiga milostljiviga Očeta!

(Razstava obertniskih rečí v Ljubljani) bo, kakor se do zdaj že očitno kaže, polna lepih in vmetno izdelanih rečí. Kadaj se pa bo